

ТЕОРІЯ ОСВІТИ Й НАВЧАННЯ

УДК 37.018.43:004]:[811.161.2'243

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.1.13>

І. М. БАКАЛЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри української літератури,

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

Електронна пошта: irinabakalenko1970@gmail.com

<http://orcid.org/0009-0008-9962-1750>

Ю. В. КРАВЧЕНКО

кандидат філологічних наук, старший викладач,

старший викладач кафедри мовної та загальнотеоретичної підготовки,

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет, м. Запоріжжя, Україна

Електронна пошта: 30yu12kravchenko70@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-8196-7843>

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ОНЛАЙН-ЗАНЯТТЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Пандемія та повномасштабне вторгнення росії в Україну суттєво вплинули на різні сфери нашого життя. Не залишилась осторонь й система освіти, яка зазнала змін: зміна форми надання освітніх послуг (офлайн на онлайн), пошук нових методів, прийомів, технологій та засобів для організації та проведення занять. Дистанційна форма навчання змусила педагогів опановувати цифровий простір й активно використовувати онлайн-інструменти в освітньому процесі. Підготовка онлайн-заняття для інокомунікантів передбачає, насамперед, врахування двох складових: технічну (наявність інтернет-зв'язку та сучасних гаджетів у студентів) та методико-теоретичну (підготовку матеріалів, рівень володіння мовою, забезпечення навчально-методичною літературою та матеріалами для контролю й перевірки знань студентів). Зауважимо, що основною метою дистанційних занять з української мови як іноземної є розвиток та удосконалення комунікації здобувачів вищої освіти в різних сферах життя. Для мотивації інокомунікантів до навчання викладачі активно використовують інформаційно-комунікаційні технології та сучасні дидактичні засоби.

Особливість інтерактивного онлайн-заняття обумовлена не лише його структурою, а й підтриманням уваги та інтересу студентів. Практичний досвід використання викладачами адаптованих навчальних матеріалів електронного підручника з української мови як іноземної, створеного на платформі Canva, засвідчив їх ефективність та результативність щодо засвоєння знань й отримання необхідних навичок здобувачами вищої освіти.

Ключові слова: дистанційне навчання, цифрова грамотність, онлайн-заняття, «цифрове» покоління, платформа Canva, структура й етапи заняття, інтерактивні вправи.

Поставлення проблеми. Медичні університети активно залучають на навчання іноземних студентів, які опановують українську мову для академічної діяльності, професійної підготовки та ефективної комунікації з пацієнтами, колегами та викладачами. Підготовка та проведення якісних онлайн-занять, орієнтованих на освітні та професійні потреби майбутніх спеціалістів у галузі медицини, є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності української медичної освіти на міжнародному рівні.

Система освіти останнім часом зазнала серйозних трансформацій: змінилася форма надання освітніх послуг – офлайн на онлайн-формат, що вимагає від освітян загалом, й від українців зокрема, постійного пошуку нових методів, прийомів, технологій та засобів навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова література широко представлена роботами, пов'язаними із різними методичними аспектами викладання української мови як іноземної. Особливої уваги заслуговують

вітчизняні розвідки О. Андрєєва, І. Зозулі, І. Козубовської, В. Олійника, І. Перцової, О. Тарнопольського, О. Тростинської, Д. Мазурик, В. Манакіна, А. Чистякової та ін. Не менш важливими є роботи й закордонних дослідників, у полі зору яких опинилися питання теоретичного та практичного обґрунтування впровадження сучасних методів викладання іноземних мов для здобувачів освіти. Ф. Кортеген описав процес навчання іноземної мови у закладах вищої освіти, С. Борнс вивчав різноманітні підходи до класифікації методів навчання, а М. Пеннінгтон та Дж. Річардс присвятили свої наукові розвідки комплексному підходу у викладанні іноземних мов [Степаненко : 74].

Питання методики викладання української мови як іноземної у вишах України є наразі дуже актуальним, адже існує значна кількість невирішених проблем щодо організації та проведення дистанційних занять з вивчення фонетики, лексики, граматики, а також формування й удосконалення мовленнєвих навичок іноземних студентів.

Мета статті. Метою наукової розвідки є аналіз і виокремлення ключових структурних елементів онлайн-заняття та шляхів використання адаптованих навчальних матеріалів електронного підручника у процесі вивчення української мови як іноземної.

Виклад основного матеріалу. Виклики сьогодення вимагають від освітян пошуку та застосування нових педагогічних ресурсів, що сприятимуть покращенню рівня знань та підвищенню мотивації здобувачів вищої освіти до навчання.

Сучасне заняття з української мови як іноземної – це заняття тісної співпраці викладача зі студентами, спрямоване на розкриття потенціалу студента з метою формування його як мовної особистості, яка здатна до мовленнєвої діяльності в усіх її видах [Перцова : 55]. Ці заняття мають особливу специфіку, орієнтовану на розвиток комунікативних навичок, що базуються на багатьох складових, таких як граматика, фонетика, словотворення та інших аспектах мови.

Під час планування дистанційного заняття викладач повинен врахувати наступне:

- технічну складову:

1) наявність стабільного інтернет-зв'язку та доступу до необхідних онлайн-платформ й онлайн-інструментів та чіткі інструкції щодо користування ними;

2) технічне забезпечення студентів сучасними гаджетами;

3) різницю в часі, що є однією з основних проблем своєчасного підключення до занять;

– методико-теоретичну складову:

1) підготовку лексичного, граматичного та комунікативного матеріалів;

2) рівень володіння мовою здобувачами вищої освіти;

3) використання усіх видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, письмо й аудіювання) залежно від теми, мети, завдань та комунікативних потреб студентів у різних сферах життя;

4) забезпечення необхідною навчально-методичною літературою;

5) наявність матеріалів для перевірки знань інокомунікантів;

6) розподіл часу на виконання завдань до теми. Проте викладачу треба бути готовим до того, що 60-90% часу доведеться використати для пояснення матеріалу та закріплення його на практиці. Такий варіант проведення заняття залежить як від об'єктивних, так і від суб'єктивних причин: технічні проблеми, недостатній рівень володіння мовою тощо.

Зауважимо, що онлайн-заняття мають свої особливості, під час планування яких педагог повинен чітко продумати тактику і стратегію їх проведення. Треба зосередити увагу не лише на зацікавлених студентах, але й стимулювати та мотивувати пасивних й байдужих. Окрім цього, необхідно враховувати інтереси сучасного «цифрового» покоління та постійно підвищувати цифрову грамотність як студентів, так і викладачів.

На заняттях з української мови як іноземної викладачами кафедри мовної та загальнотеоретичної підготовки Запорізького державного медико-фармацевтичного університету (ЗДМФУ) апробовано електронний підручник «Українська мова як іноземна. Морфолого-синтаксичний курс (рівень В 1)» для здобувачів вищої освіти з англійською мовою навчання, створений на платформі Canva [Коновальчук]. Однією

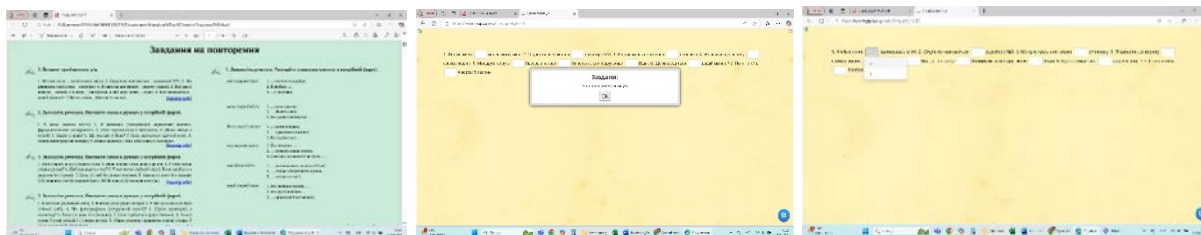


Рис. 1.

з переваг адаптованих навчальних матеріалів цього підручника є можливість використання візуального контенту навіть за відсутності інтернет-зв'язку, з будь-якого пристрою, що суттєво полегшує процес навчання. Також він вміщує пояснення теоретичного матеріалу з граматики як українською, так й англійською мовами. Додатковою опцією підручника є відеозаписи навчального контенту для самостійного опрацювання здобувачами вищої освіти. Завдання, спрямовані на розуміння та закріплення отриманих знань, можуть бути виконані студентами як самостійно, так і під керівництвом викладача в реальному часі, відповідно й результати будуть доступними одразу.

На прикладі заняття з української мови як іноземної для студентів – іноземних громадян II курсу спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» з англійською мовою навчання – розглянемо структуру, наповнення та презентацію навчального матеріалу до заняття з теми «Повідомлення інформації про рух предмета чи особи. Уживання дієслів *ити/їхати*».

Етап 1. Вступна (організаційна) частина.

Викладач пропонує студентам актуалізувати вивчений на попередньому занятті теоретичний матеріал й виконати практичні завдання на повторення з обов'язковим поясненням його зв'язку із новою темою.

На цьому етапі заняття студенти виконують завдання № 1, в якому треба замість пропусків вставити прийменник у/в. Виконання таких завдань має три варіанти: 1) усно, але з поясненнями; 2) письмово; 3) в електронному форматі з можливістю отримання результатів. Вибір залежить від викладача. Під кожною вправою є певна позначка: «Перевір себе», «Прослухайте» тощо.

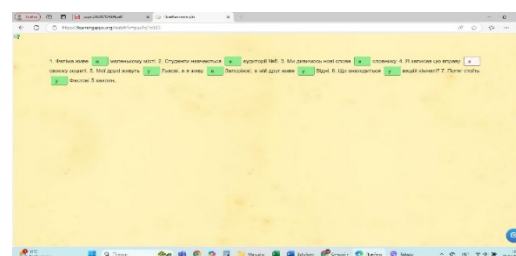


Рис. 2.

Перейшовши за покликанням вправу «Перевір себе» відкривається форма для роботи. Після слова у словосполученні або між словами в реченні передбачене місце для відповіді, натиснувши на яке, перед студентами відкриються декілька варіантів, із яких треба обрати один – правильний. Переглянути свій результат допоможе іконка у нижньому правому куті: правильні відповіді будуть мати певне забарвлення, неправильні – залишаться без змін (малюнок 2). Після виконання студентами завдання викладач обов'язково озвучує правильну відповідь із подальшим її коментуванням.

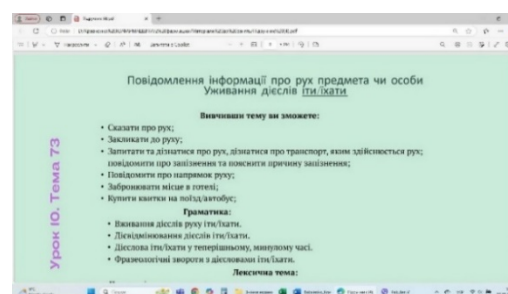


Рис. 3.

Етап 2. Виголошення теми та визначення мети заняття, що дає можливість інокомунікантам зрозуміти актуальність вивчення навчального матеріалу (малюнок 3). Це один із найголовніших етапів будь-якого заняття, оскільки нерозуміння студентами важливості навчальної теми

та її місця у структурі дисципліни зведе всі старання викладача нанівець і не матиме необхідного результату. Крім цього озвучується лексична тема, на основі якої розглядатиметься граматика, а також очікувані результати (вміння та навички здобувачів вищої освіти, що будуть сформовані або удосконалені після опанування необхідних знань).

Етап 3. Пояснення нової лексики.

Для інофонів вивчення лексики – непростий процес, оскільки вони не є носіями мови. Пояснення нових слів (словосполучень) спонукає педагогів до використання різних засобів: малюнків, картинок, відео, добір синонімів тощо. Для кращого розуміння та запам'ятовування лексичних одиниць автором електронного підручника передбачено низку різнопланових завдань. Спочатку викладач (студент) читає нові слова і розглядає їх на картинках. Далі пропонується на мапі розташувати назви міст, обравши їх із лексичного мінімуму. Наступний крок: студенти називають предмети на малюнках і записують лексеми у відповідні колонки кросворда (малюнок 4). Насамкінець студенти розподіляють слова за категоріями: транспорт, готель, географія – шляхом перетягування їх

до відповідної колонки. У здобувачів освіти є можливість перевірити правильність відповіді натисканням іконки у нижньому правому куті екрана (малюнки 5–7).

Етап 4. Пояснення нової граматики. Практична частина.

Першим кроком є пояснення викладачем нової граматики з опорою на матеріал електронного підручника українською мовою. За потреби студенти мають змогу прослухати її англійською в записі впродовж 5–10 хв, обравши покликання «Відео з поясненням». Вивчення будь-якого нового матеріалу передбачає виконання завдань на розуміння та закріплення, наприклад: *утворіть самостійно форми майбутнього часу дієслів *іти* та *їхати**. Дієслова *іти* / *їхати* належать до дієслів руху, тому цілком доречно буде надання інформації щодо їхніх фонетичних варіантів із наведенням прикладів використання лексем у процесі мовлення (малюнок 8–9).

Для закріплення отриманих знань студенти виконують запропоновані у підручнику практичні завдання: *подивіться на малюнки, прочитайте діалоги з використанням дієслів руху, складіть власні діалоги відповідно до зображень* (малюнок 10).

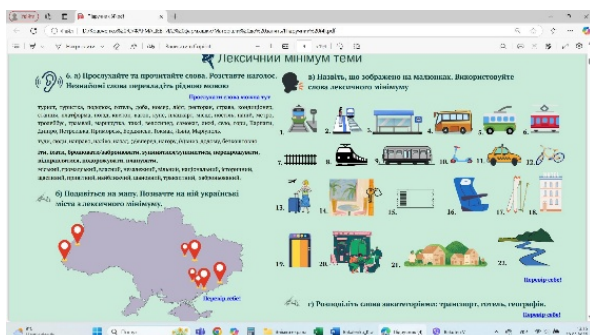


Рис. 4.

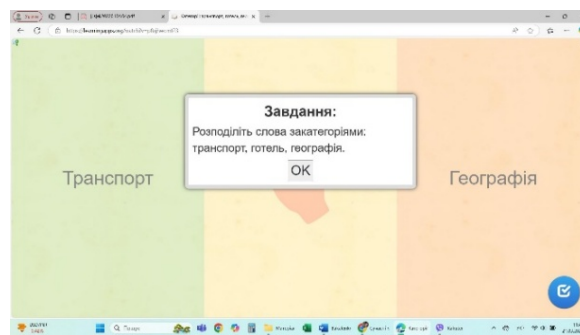


Рис. 5.

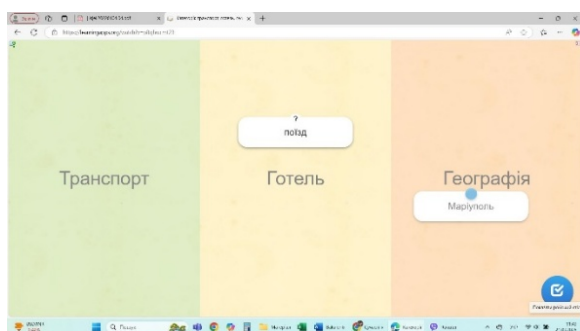


Рис. 6.

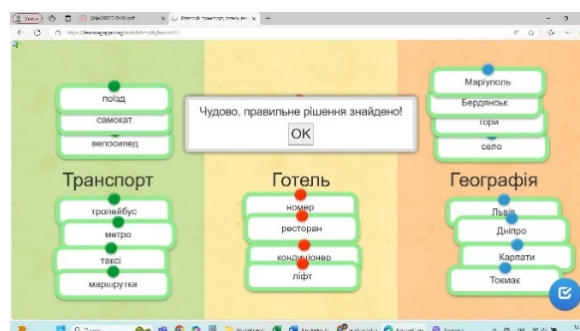


Рис. 7.

1-й дієсл. з'єдн.			2-й дієсл. з'єдн.		
Часовий час	критерій (ГТИ)	критерій (ХТИ)	Часовий час	критерій (ГТИ)	критерій (ХТИ)
Нинішній час	ГТИ	ХТИ	Нинішній час	ГТИ	ХТИ
1. Я пишу.	ГТИ	ХТИ	1. Я пишу.	ГТИ	ХТИ
2. Ти пишеш.	ГТИ	ХТИ	2. Ти пишеш.	ГТИ	ХТИ
3. Він пише.	ГТИ	ХТИ	3. Він пише.	ГТИ	ХТИ
4. Ми пишемо.	ГТИ	ХТИ	4. Ми пишемо.	ГТИ	ХТИ
5. Ви пишете.	ГТИ	ХТИ	5. Ви пишете.	ГТИ	ХТИ
6. Вони пишуть.	ГТИ	ХТИ	6. Вони пишуть.	ГТИ	ХТИ
Минулий час	ГТИ	ХТИ	Минулий час	ГТИ	ХТИ
1. Я писав.	ГТИ	ХТИ	1. Я писав.	ГТИ	ХТИ
2. Ти писав.	ГТИ	ХТИ	2. Ти писав.	ГТИ	ХТИ
3. Він писав.	ГТИ	ХТИ	3. Він писав.	ГТИ	ХТИ
4. Ми писали.	ГТИ	ХТИ	4. Ми писали.	ГТИ	ХТИ
5. Ви писали.	ГТИ	ХТИ	5. Ви писали.	ГТИ	ХТИ
6. Вони писали.	ГТИ	ХТИ	6. Вони писали.	ГТИ	ХТИ
Будущий час	ГТИ	ХТИ	Будущий час	ГТИ	ХТИ
1. Я напишу.	ГТИ	ХТИ	1. Я напишу.	ГТИ	ХТИ
2. Ти напишеш.	ГТИ	ХТИ	2. Ти напишеш.	ГТИ	ХТИ
3. Він напише.	ГТИ	ХТИ	3. Він напише.	ГТИ	ХТИ
4. Ми напишемо.	ГТИ	ХТИ	4. Ми напишемо.	ГТИ	ХТИ
5. Ви напишете.	ГТИ	ХТИ	5. Ви напишете.	ГТИ	ХТИ
6. Вони напишуть.	ГТИ	ХТИ	6. Вони напишуть.	ГТИ	ХТИ

Рис. 8.

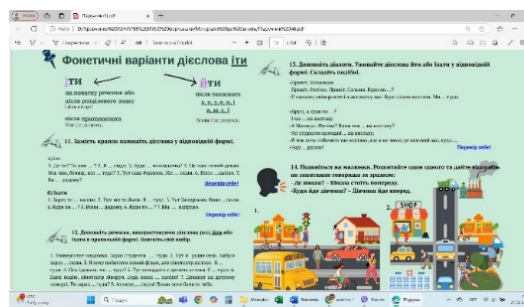


Рис. 9.

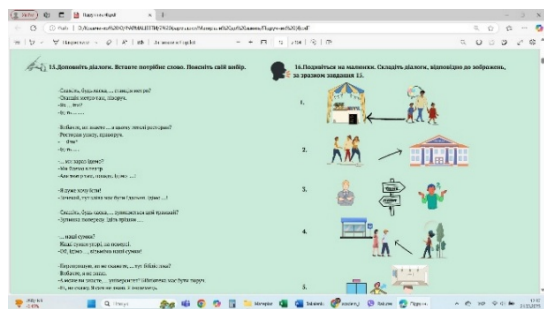


Рис. 10.

Етап 5. Контрольний зріз знань і навичок, набутих під час заняття. Традиційно наприкінці заняття інокомуніканти виконують завдання з блоку «Поурочний контроль» на платформі Teams, що дозволяє отримати результат одразу після виконання вправ.

Етап 6. Зворотний зв'язок та підсумки. Студенти мають змогу поставити запитання викладачу, отримати відповіді з поясненнями та коментарями й оцінку. Викладач може запропонувати одному із студентів групи оцінити інших або здійснити самооцінювання. Це мотивує здобувачів вищої освіти більш відповідально ставитися до процесу навчання, сприяє розвитку їхніх комунікативних навичок, навичок рефлексії та самопрезентації.

Варто зазначити, що кожен урок електронного підручника розрахований на певну кількість занять. Наприкінці кожного заняття передбачена самостійна робота, що охоплює всі аспекти опанованого матеріалу і допомагає виділити сильні й слабкі сторони інокомунікантив. Незалежно від рівня розуміння попереднього матеріалу, на кожному наступному занятті викладач використовує прийоми актуалізації вивченої теми з метою збагачення словникового запасу студентів та осмисленого використання ними засвоєного матеріалу.

Укладаючи навчальний матеріал, викладач української мови як іноземної повинен уміти працювати з текстовими та графічними редакторами, розробляти сценарії використання комп'ютерних програм, що охоплюють підготовку, корекцію, оцінку та тестування; використовувати загальні, спеціалізовані та інструментальні програми. Водночас, у процесі навчання іноземних здобувачів української мови важливо враховувати, що засвоєння мови залежить насамперед від рівня володіння такими видами мовленнєвої діяльності, як аудіювання, читання, говоріння та письмо [Степаненко : 76].

З цим не можна не погодитися, оскільки аудіювання, читання, письмо та говоріння є невід'ємними елементами занять у процесі вивчення української як іноземної. Аудіювання розвиває уважність й відтворення основної інформації, читання сприяє збагаченню і запам'ятовуванню лексики та синтаксичних конструкцій, говоріння дає можливість об'єднувати слова у словосполучення / речення та будувати стилістично правильні фрази. Ці види мовленнєвої діяльності також передбачені навчальними програмами до кожного курсу для здобувачів освіти різних спеціальностей.

Висновки. Дистанційне заняття з вивчення української мови як іноземної, основними завданнями якого є формування навичок та вмінь навчально-професійного та власне професійного спілкування, необхідного на заняттях профільних кафедр ЗДМФУ, розвиток умінь соціально-культурного спілкування, потрібного для адаптації в національному українському середовищі, вимагає від викладача серйозної фахової підготовки. Усе це стане досяжним і реальним за умови правильно структурованого дистанційного заняття, врахування усіх можливих нюансів онлайн-викладання та взаємодії викладача і студентів.

Нові підходи, методи, прийоми, технології та засоби навчання української мови як іноземної, використання онлайн-інструментів дозволять сучасному викладачу активізувати освітній процес та сприятимуть підвищенню його ефективності, забезпечать можливості

для інокомунікантів отримувати знання в легкій доступній формі, сформувати міцні практичні вміння, навички й компетентності, зробити заняття української мови як іноземної інтерактивними, захопливими та мотиваційними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зозуля І. Є. Особливості методики викладання граматики української мови як іноземної. *Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Біла Церква, 19 квітня 2019 р. Біла Церква, 2019. С. 24–27. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25887/Zozylia_2019T1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 30.03.2025).
2. Коновальчук Н. О. Українська мова як іноземна. Морфолого-синтаксичний курс (рівень В 1) : електронний підручник для студентів-іноземних громадян І–ІІ курсів спеціальності «222 Медицина», «221 Стоматологія», «226 Фармація», навчання англійською. Змістові блоки 10–11 (уроки № 10–11). Запоріжжя : ЗДМФУ, 2024. 194 с.
3. Перцова І. Структура навчального заняття з української мови як іноземної. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2022. Vol. 1, No. 4. P. 54–60. DOI: 10.46299/j.isjel.20220104.04. URL: <https://isg-journal.com/isjel/article/download/99/79> (дата звернення 27.03.2025).
4. Степаненко О. К., Ланова Т. В., Матусевич Л. М. Сучасні методики вивчення української мови як іноземної. *Науковий вісник ДДПУ імені Івана Франка. Філологічні науки (мовознавство)*. Слов'янськ, 2022. № 18. С. 73–77. URL: <https://surl.li/qrzxf> (дата звернення 20.03.2025).

REFERENCES

1. Zozulia, I. YE. (2019). Osoblyvosti metodyky vykladannia hramatyky ukrainskoi movy yak inozemnoi. [Peculiarities of the methodology of teaching grammar of the Ukrainian language as a foreign language]. Proceedings of the *Aktualni problemy vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi*: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Bila Tserkva, 19 kvitnia 2019. Bila Tserkva, pp. 24–27. Retrieved from: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25887/Zozylia_2019T1.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accessed 30.03.2025).
2. Konovalchuk, N. O. (2024). Ukrayinska mova yak inozemna. Morfoloho-syntaksyschny kurs (riven V 1) [Ukrainian as a foreign language. Morphological and syntactic course (level B 1)]: elektronnyi pidruchnyk dlia studentiv-inozemnykh hromadian I–II kursiv spetsialnosti 222 «Medytsyna», 221 «Stomatolohiya», 226 «Farmatsiya», navchannya anhliys'koyu. Zmistovi bloky 10-11 (uroky № 10–11). Zaporizhzhia : ZDMFU, 194 s. (in Ukrainian)
3. Pertsova, I. V. (2022). Struktura navchalnoho zaniattia z ukrayinskoii movy yak inozemnoi. [Structure of a lesson in Ukrainian as a foreign language]. *International Science Journal of Education & Linguistics* (electronic journal), vol. 1, no 4, pp. 54–60. Retrieved from: <https://isg-journal.com/isjel/article/download/99/79> (accessed 27.03.2025).
4. Stepanenko, O. K., Lanova, T. V., Matysevych, L. M. (2022). Sychasni metodyky vyvchennia ukrainskoi movy yak inozemnoi. [Modern methods of studying Ukrainian as a foreign language]. *Naukovyi visnyk DDPU imeni Ivana Franka. Filolohichni nauky (movoznavstvo)* [Research Journal of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Philological Sciences (Linguistics)]. Sloviansk, no 18, pp. 73–77. Retrieved from: <https://surl.li/qrzxf> (accessed 20.03.2025).

I. M. BAKALENKO

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Literature,
Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhia, Ukraine
E-mail: irinabakalenko1970@gmail.com
<http://orcid.org/0009-0008-9962-1750>*

YU. V. KRAVCHENKO

*Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer,
Senior Lecturer at the Department of Language and General Theoretical Training,
Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University, Zaporizhzhia, Ukraine
E-mail: 30yu12kravchenko70@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0001-8196-7843>*

**PECULIARITIES OF PREPARING ONLINE CLASSES OF UKRAINIAN
AS A FOREIGN LANGUAGE**

The pandemic and a full-scale invasion of Russia into Ukraine have significantly influenced different areas of our lives. The education system, which has undergone significant changes, was not left aside: changing the form of provided educational services (offline to online), searching for new methods, techniques, technologies and tools for organizing and conducting classes. The spread of remote learning stimulated teachers to master digital space and actively use online tools in the educational process. Preparation of online classes for speakers of foreign languages primarily involves taking into account two components: technical (availability of online connection and modern gadgets for students) and methodological-theoretical (preparation of materials, level of language proficiency, providing educational and methodological literature and other materials to control and assess the students' knowledge). It should be noted that the main purpose of distance classes in Ukrainian as a foreign language is the development and improvement of communication of higher education seekers in various spheres of life. Teachers actively use information and communication technologies and modern didactic tools to motivate foreign communicators.

The specificity of interactive online class is determined not only by its structure, but also by maintaining students' attention and interest. The teachers' practical experience of using adapted educational materials of the electronic textbook on Ukrainian as a foreign language created on the Canva platform, testified to their efficiency and effectiveness in gaining knowledge and acquiring the necessary skills by higher education seekers.

Key words: distance learning, digital literacy, online class, «digital» generation, Canva platform, structure and stages of class, interactive exercises.